

STRÓJ LUDOWY

Stroje ludowe były ważnym elementem wiejskiego życia i kultury. Ich wygląd wynika z tradycji danych regionów, ich historii, sytuacji gospodarczej i potrzeby użytkowej. W dzisiejszych czasach stroje stanowią symbole tożsamości regionalnej i osobistej relacji z tradycją regionu. Największą różnorodność i wzrost występowania regionalnych „trendów mody” datuje się na II połowę XIX i początek XX wieku, a jest to związane z wieloma zmianami gospodarczymi i rozwojem przemysłu. Wytwórcami strojów ludowych byli: krawcy, tkaczki, krawcowe, czepkarki.

Podstawowymi składowymi stroju są materiał i krój, które podkreślają różnice między regionami. Zdobienia i detale poszczególnych ubiorów są źródłem informacji o ich właścicielu, o jego przynależności etnicznej, stopniu zamożności, stanie cywilnym, a nawet tradycji rodzinnej. Elementy strojów ludowych, które można oglądać w Harcerskim Muzeum Etnograficznym, pochodzą przede wszystkim z terenów Spisza, Podhala, Beskidu Śląskiego, Śląska Cieszyńskiego i Bytomia.

Strój górali spiskich – Obszar Spisza od wschodu i południa graniczy ze Słowacją, od zachodu ogranicza go rzeka Białka a od północy Dunajec. Występują tam trzy odmiany stroju spiskiego: jurgowska, kacwińska i trybska. W Muzeum eksponowany jest wyjątkowy męski kożuch kacwiński.

Strój górali podhalańskich – Górale podhalańscy zamieszkują obszar od Tatr po Gorce, sąsiadują od zachodu z Orawą, a od wschodu ze Spiszem. Wyróżniają się bardzo dużym poczuciem odrębności etnicznej, a strój ich regionalny noszony jest nadal jako reprezentacyjny. Podstawowe części stroju męskiego to portki (spodnie) i cucha (krótkie okrycie wierzchnie). Portki z obcisłymi zwężanymi nogawkami zdobione były wzdłuż oblankami z wełnianych sznurków, zakończonych pomponami. Haftowane ozdoby wokół przyporów nazywa się parzenicami. Właśnie tak zdobione spodnie można zobaczyć na naszej wystawie wraz z Opaskiem (pasem bacowksim), szerokim, zapinanym na 4-5 sprzączek.

Stój górali śląskich – Górale Śląscy zamieszkują tereny Beskidu Śląskiego. W połowie XIX wieku zasięg stroju góralskiego obejmował prawie całe góryste i zalesione dorzecze górnej Wisły i Olzy. Z czasem wraz z rozwojem przemysłu i zmianami mody kobiecej zarzucono tradycyjny ubiór, który najdłużej zachowa się w Istebnej, Jaworzynce i Koniakowie. Męski strój był prosty i archaiczny. Tradycyjna lniana koszula, prezentowana w gablocie, jest lniana (drelichowa), z drobnym krzyżkowym haftem przy rozcięciach koszuli i u dołu rękawów. Portki o obcisłych nogawkach miały skromne ozdoby wokół przyporu i wzdłuż

dolnych rozcięć nogawek.

Na ubiór góralek składały się: koszula spodnia (ciasnocha), zapaska tylna, zbierana (plisowana), zapaska przednia, koszula (kabotek), czepiec koronkowy, chusta, kierzce, pończochy wełniane, łochtuszka, kozuch. W Muzeum można podziwiać większość elementów stroju kobiecego z regionu Beskidu śląskiego.

Strój bytomski, nazywany też rozbarskim – jest jedną z odmian stroju górnośląskiego, z okolic Bytomia i Katowic. Orientacyjnie wschodnią granicę zasięgu stanowiła rzeka Brynica i Przemsza, na północy Mała Panew, na południu linia łącząca Mikołów z Mysłowicami, na zachodzie ziemia raciborska. Ubiór szyty jest głównie z materiałów fabrycznych, ze względu na rozwój przemysłu górnośląskiego i lepszą z tego powodu sytuację materialną wsi. Wełniane spódnice jednobarwne ze stanikiem, w stroju kobiecym były długie, szerokie i nakładane na kilka halek. Do spódnicy noszono koszulki z cienkiego batystu, z bufiastymi rękawami z koronkową kresą. Dopasowane jednobarwne gorsety sukienne, czerwone lub zielone miały naszytą wokół dekoltu zakardową, jedwabną wstążką. Zapięcie na szereg metalowych guzików i po obu stronach naszyte poziomo kolorowe taśmy. Do tego jedwabny kwiecisty fartuch. Okryciem wierzchnim była jakła.

Mężczyźni nosili koszule z kołnierzykiem ozdobionym mereżką, przewiązanym kolorową jedwabną chustką. Spodnie szyto z żółtej irchy. Kamizela z rękawami i niskim stojącym kołnierzykiem, zapinana była na szereg dekoracyjnych metalowych guzików. Podszyta czerwonym sukniem, ozdobiona niebieskim sznureczkiem z tyłu i w środku pasa kolorowym hafcikiem.

Strój cieszyński – noszony w II połowie XIX wieku przez mieszkańców terenu wyznaczonego przez: Cieszyn, Pruchną, Strumień, Czechowice, Jaworze, Ustroń, Leszną. Obecnie można go spotkać jeszcze w Beskidzie Śląskim i okolicach Cieszyna. Kobiety ubierały luźne koszule (kabotki), z krótkimi bufiastymi rękawami, zdobione haftem krzyżykowym, lub koronkami i haftem angielskim. Suknia składała się z jednobarwnej spódnicy i przyszytego do niej stanika, zwanego żywotkiem. Aksamitne żywotki, które można zobaczyć w muzealnych gablotach, zdobione były bogato srebrną lub złotą bortą i haftem. Do sukni zakładano jedwabny kwiecisty fartuszek, przepasany wstęgą wiążaną na przodzie w kokardę. Do tego chusty i koronkowe czepce.

Bibliografia: „Polski Strój Ludowy przewodnik po wystawie stałej” Elżbieta Królikowska, Państwowe Muzeum Etnograficzne, Warszawa 2000

hm. Olga Wazowska